

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister

Annette Holmberg-Jansson

Föredragande
Specialsakkunnig

Susanne Broman

Justerat
Omedelbart

Nr 2

Budkavle med krav på åtgärder för att förbättra de äldres situation inom vården, ekonomiskt, tillgänglighetsmässigt och genom lagstiftning.

ÅLR 2022/8274

5 S2

Bakgrund

Den 12 oktober 2022 överlämnade Mariehamns Pensionärsförening tillsammans med äldre råden på Åland en budkavle, **bilaga 1 S223E02**, det vill säga en förteckning med krav riktade till Ålands landskapsregering, kommunerna på Åland samt Finlands riksdag.

De krav som i budkavlen riktas till landskapsregeringen är följande:

- Lägre patientavgifter bör införas och ett lägre högkostnadsskydd.
- En äldreombudsmannatjänst bör inrättas.
- En äldreomsorgstjänst bör inrättas av ÅHS i samarbete med KST.
- Genom lagstiftning bör ersättningen för närståendevård höjas.
- Fler utbildningsplatser för äldreomsorgspersonal bör inrättas.
- Målsättningen bör vara en aktiverande och rehabiliterande arbetsmiljö.
- Landskapet hissunderstöd för installerandet av hissar i våningshus bör höjas.
- Allmänna pensionärsrabatter bör införas.
- Ett digitalt utanförskap för äldre bör motarbetas med bl.a. en ökad satsning på IT-kunskap i Medis regi bör eftersträvas. IT-verktygen bör bli enklare och anpassade till de äldres behov. Ett helhetsgrepp på digital service för äldre behöver tas på Åland.
- ÅHS bör göra en tydlig skyltning vid busshållplatserna, sjukhusets huvudentré och de övriga entréerna.
- Tandvården borde göras tillgänglig för alla pensionärer till en anständig kostnad.
- Tandläkarvagnen bör vid besök i skärgården ha regelbundna ankomsttider så att skärgårdsborna vet när den är på orten.
- Klientavgiftslagen bör eftersträva enhetliga kommunala avgifter.

- Svartsmeddelandet vid tidsbokningen på ÅHS borde tydliggöras så att telefonsvararen i stället för att säga "vi ringer upp dej klockan fem i halv tre" säger "fjorton tjugofem".

Beslut

Landskapsregeringen beslöt anteckna budkavlen till kännedom.

Landskapsregeringen konstaterar att de krav som budkavlen innehåller omfattar flera olika samhällsområden. Samtliga berörda avdelningar inom landskapsregeringens allmänna förvaltning samt berörda underlydande myndigheter har tagit del av budkavlen och samtliga har även avgett svar och kommentarer kring de krav som berör deras respektive ansvarsområde. En sammanfattning av svaren bifogas, **bilaga 2 S223E02**.

Landskapsregeringen konstaterar även att arbetet med framtagande av ett äldrepolitiskt program, i enlighet med Förslag till Ålands budget för år 2022 och 2023, har inletts. Genom programmet inleder landskapsregeringen ett långsiktigt och tvärsektoriellt arbete med frågor som berör äldre i samhället med tanke på de utmaningar som finns, och inom ramarna för programmet kommer de krav som framgår av budkavlen att beaktas på lämpligt sätt.

Nr 3

Ändring i parlamentarisk referensgrupp för äldrepolitiskt program.

ÅLR 2022/7966

6 S2

Bakgrund

Ålands landskapsregering beslöt 14.10.2022 att för tiden till och med 31.5.2023 utse en parlamentarisk referensgrupp med ansvar för att ge politisk återkoppling till social- och miljöavdelningen i det pågående arbetet med framtagande av ett äldrepolitiskt program. Uppdraget för den parlamentariska referensgruppen är att gemensamt formulera de övergripande målsättningarna i programmet.

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt att ändra den parlamentariska referensgruppens sammansättning, så att *Mikael Staffas* ingår som personlig ersättare för *Pernilla Söderlund*. Referensgruppen har följande sammansättning (ordinarie medlem följd av personlig ersättare):

Ordförande minister Annette Holmberg-Jansson (MSÅ), minister Annika Hambrudd (ÅC)
Arzim Sekaj, Nina Fellman (ÅS)
Gun Carlson, Jan Salmén (ÅC)
Pernilla Söderlund, Mikael Staffas (Lib)
Wille Valve, Terese Åsgård (MSÅ)
Annette Larson, Johan Magnusson (HI)
Peggy Eriksson, Rolf Granlund (ÅF)

Conny Nylund, Gun Åkerback (Obs)
Stephan Toivonen, Ann-Helene Holmström (ÅD)

Specialsakkunnig Susanne Broman är sekreterare för referensgruppen.

ÅLANDS LANDSKAPSREGERING
12. 10. 2022

BUDKAVLEN

Äldreråden på Åland och Mariehamns Pensionärsförening har gemensamt utarbetat en förteckning på krav i form av en budkavle från pensionärerna till riksdagen, via Svenska Pensionärsförbundet i Finland.

Budkavlen omfattar också krav på landskapsregeringen på Åland, de åländska kommunerna och Mariehamns stad.

Kraven framgår nedan enligt ansvarsområde.

Riksdagen:

- Likvärdig beskattning för pensionärer och löntagare. Idag betalar alla med arbetspension ca 10% mer i skatt än löntagare med samma inkomst. Det är fråga om en diskriminering som bör avskaffas.
- Trygga nivån på den pension som under förvärvsarbetet intjänats. Det brutna indexet som infördes från och med 1996 och är till nackdel för alla med arbetspension bör avskaffas.
- Folk- och garantipensionen bör höjas till en dräglig nivå.

Landskapsregeringen:

- Lägre patientavgifter bör införas och ett lägre högkostnadsskydd
- En äldreombudsmannatjänst bör inrättas
- En äldreomsorgstjänst bör inrättas av ÅHS i samarbete med KST
- Genom lagstiftning bör ersättningen för närståendevård höjas
- Fler utbildningsplatser för äldreomsorgspersonal bör inrättas.
- Målsättningen bör vara en aktiverande och rehabiliterande arbetsmiljö
- Landskapet hissunderstöd för installerandet av hissar i våningshus bör höjas
- Allmänna pensionärsrabatter bör införas
- Ett digitalt utanförskap för äldre bör motarbetas med bl.a. en ökad satsning på IT-kunskap i Medis regi bör eftersträvas. IT-verktygen bör bli enklare och anpassade till de äldres behov. Ett helhetsgrepp på digital service för äldre behöver tas på Åland
- ÅHS bör göra en tydlig skyltning vid busshållplatserna, sjukhusets huvudentré och de övriga entréerna
- Tandvården borde göras tillgänglig för alla pensionärer till en anständig kostnad.
- Tandläkarvagnen bör vid besök i skärgården ha regelbundna ankomsttider så att skärgårdsborna vet när den är på orten.
- Klientavgiftslagen bör eftersträva enhetliga kommunala avgifter
- Svarsmeddelandet vid tidsbokningen på ÅHS borde tydliggöras så att telefonsvararen istället för att säga "vi ringer upp dej klockan fem i halv tre" säger "fjorton tjugofem"

Kommunen/Staden

- **Staden bör avsätta och/eller inköpa tomter för pensionärsboende exempelvis vid Östra utfarten**
- **Ökad satsning och fler platser inom boendeservicen effektiviserat serviceboende och institutionsvård**
- **Ökad satsning på närståendevård**
- **Allmänna pensionärsrabatter**
- **Bättre framkomlighet i offentliga miljöer, i trafiken, offentliga inrättningar och butiker, undvik onödig stenläggning.**
- **Inför nyttjande av servicesedlar**
- **Hemmaboende pensionärer borde få kontinuerlig kontakt med äldreomsorgen för att förhindra social isolering**
- **Alla som har fyllt 80 år och bor hemma borde få gratis trygghetslarm**
- **Friskvårdkuponger till pensionärer på samma sätt som i arbetslivet**
- **Bidrag för städning för att pensionärer ska kunna bo hemma**
- **Utveckla en form av Fixarmalte som kan bistå äldre där hjälp behövs.**
- **Enhetliga klientavgifter i staden och kommunerna**
- **Pensionärspris för snöplogning**
- **Klientmedverkan vid valet av service och vårdform såsom L on klientens ställning och rättigheter förutsätter**
- **Ordna en anpassad färdtjänst med tidtabell för att åstadkomma ett samåkande**

Bilaga**Sammanfattning av berörda avdelningars och myndigheters svar och kommentarer gällande de krav som ställs i budkavlen**

Gällande kravet om att klientavgiftslagen bör eftersträva enhetliga kommunala avgifter pågår ett arbete med att se över lagstiftningen i syfte att utjämna avgiftsuttaget mellan olika omsorgsnivåer, och även att minska ojämlikheten i avgiftsuttaget mellan kommuner och kommunalförbund gällande vissa serviceformer. Avsikten är att ovan nämnda ändringar i klientavgiftslagen ska träda i kraft 1.1.2024. Arbetet med att uppdatera klientavgiftslagen är omfattande och kommer att ske stegvis under flera år, det vill säga fler ändringar är aktuella.

De krav som gäller inrättandet av en äldreombudsmannatjänst, höjning av ersättningen för närståendevård, aktiverande och rehabiliterande arbetsmiljö, pensionärsrabatter och digitalt utanförskap kommer att beaktas och behandlas i samband med det pågående arbetet med landskapsregeringens äldrepolitiska program.

Gällande de krav som berör Ålands hälso- och sjukvårds (ÅHS) verksamhet samt patientavgifter har landskapsregeringens hälso- och sjukvårdsbyrå samt ÅHS gett nedanstående information.

En seniormottagning har inrättats och inleder verksamheten i mitten av februari 2023. All skyltning inom ÅHS förnyas som bäst, både inomhus och utomhus. I god tid före tandvårdsvagnen besöker skärgården kommer information om ankomsttider att ges ut, så att berörda skärgårdsbor vet när tandvårdsvagnen är på orten. ÅHS utreder vad som kan göras för att förbättra tidsbokningens svarsmeddelande.

Det har nyligen gjorts en översyn av ÅHS patientavgifter. Från och med 1.1.2023 gäller följande för personer som är 75 år och äldre: Högkostnadsskydd för personer som har sjukpension på heltid eller en beskattningsbar inkomst på 14.000 euro eller mer men under 16.000 euro i senast fastställda statsbeskattning samt för personer som under kalenderår fyller 75 år eller mer. För dessa nämnda är högkostnadsskyddet 250 € per kalenderår.

Avgifter gällande besök är det samma såsom tidigare. Närmare information om avgifterna finns i den uppdaterade Handboken för patientavgifter.

Tandvården vid ÅHS har begränsade resurser. Det är nu barn och unga upp till 28 år samt för patientgrupper som är prioriterad av medicinska eller sociala skäl som har möjlighet att komma till ÅHS tandvård. I LR Tandvårdsprogram finns äldre personer (över 75 åringar) med som en grupp som man skulle behöva utreda närmare dvs skulle det vara möjligt att erbjuda dem en avgiftsfri undersökning (som förslag anges här tandvårdssedel). Hälso- och sjukvårdsbyrån har främst arbetat med pandemirelaterade frågor under senaste två åren. Det har lett till att en stor del av det som tidigare har varit planerat skjutits framåt.

Tandvårdprogrammet har tidigare funnits med i planerna men har skjutits upp men målsättningen är ändå att börja titta på tandvårdsprogrammet möjligen i slutet på detta år för att kunna avgöra om det behöver skrivas ett nytt tandvårdsprogram eller om det nuvarande behöver uppdateras.

Gällande kravet om att landskapets hissunderstöd för installation av hissar i våningshus bör höjas, har landskapsregeringens infrastrukturavdelning gett nedanstående information.

Landskapsregeringen erbjuder för närvarande ett understöd för installation av hiss riktat mot det befintliga bostadsbeståndet. Bostadshus med minst två våningar och minst 4 bostäder (i våningarna ovan markplan) per installerad hiss kan få stöd. Stödet beviljas som ett direkt bidrag, och beviljas oberoende bostädernas upplåtelseform. Den som söker och tar emot understödet är byggnadens ägare. Stödtagare kan vara fysisk eller juridisk person vars hemort är en kommun på Åland.

Storleken på understödet är följande;

- *Bidraget uppgår till högst 45 % av de godkända kostnaderna.*
- *Godkända kostnader kan högst uppgå till 15 000 euro per bostad som får tillgång till hiss.*

Gällande storleken på stödet, behöver det ställas i förhållande dels till de omkringgivande regionerna, för att nå en jämförbarhet, dels i förhållande till den totala budget som rör bostads- och byggnadssektorn och de övriga understöd som även innefattas i budgeten.

I Sverige kan fastighetsägare beviljas upp till en total om 200 000kr för installation av hissar i bostadshus (enligt Boverket). I Finland handläggs hissunderstöden genom ARA (Finansierings- och utvecklingscentralen för boende), och är i storlek likvärdiga med det åländska understödet, dvs högst 45 % av de totala godkända kostnaderna kan erhållas stöd för. I jämförelse med närliggande regioner har Åland ett avsevärt högre stöd för hiss-installationer än Sverige, och likvärdigt med Finland.

Ålands landskapsregering erbjuder olika understöd i syfte att förbättra tillgänglighet och anpassa det åländska bostadsbeståndet efter krav både på social och miljömässig hållbarhet. Tillsammans finns därför ett flertal möjligheter för fastighetsägare på Åland att förbättra tillgängligheten och för det erbjudas understöd. Därtill finns det även ett inkomstbaserat reparationsstöd för pensionärer, som kan erhålla upp till 11 500 euro i stöd för nödvändiga reparationer i ens bostadshus.

Fastighetsägare för befintliga bostadshus är de som har det huvudsakliga ansvaret för att erbjuda sina boende en god tillgänglighet – inklusive hiss. För nybyggnation av flervåningshus finns idag lagkrav på hiss. Landskapets budgetmedel för dessa typer av åtgärder är begränsade, och hissunderstödet kan just nu inte ökas utan att något annat stöd antingen måste reduceras eller helt tas bort, vilket i sin tur drabbar andra grupper. I nuläget, med nuvarande budgetstorlek, anses således inte en höjning av hissunderstödet vara aktuellt. Landskapsregeringen önskar dock lyfta vikten av att fastighetsägare ser till en hållbar förvaltning av bostadshus innefattat installation av hissar där så behövs. Det kan konstateras vid en översyn av befintligt bestånd av flerbostadshus på Åland att antalet hissanordningar är begränsade.

Gällande kravet om att fler utbildningsplatser för äldreomsorgspersonal bör inrättas har utbildningsbyrån gett nedanstående information.

Antalet studieplatser i utbildningsprogrammet till närvårdare för vuxna har utökats från 16 platser till 25 platser. Utbildningen startar i januari 2023 och samtliga platser är fyllda. Dessutom har nyligen fattats beslut om att inleda en omsorgsassistentutbildning inom äldreomsorgen i augusti 2023. Denna utbildning kommer att ha 15 platser.